Teach-in: kulttuurien välinen kunnioitus, pyhä ja ilmaisun vapaus

Jarna Petman
Erik Castrén –instituutti, Helsingin yliopisto

Kun viime päivinä on puhuttu sananvapaudesta, on siitä puhuttu valttikorttina. Se on lyöty pöytään epäpoliittisena ja epähistoriallisena. Aivan kuin ihmisoikeudet voisi määritellä neutraalilla tavalla.

Tämä on ajallemme tyypillistä. Uuden maailmanjärjestyksemme keskiössä on usko universaaliin arvokonsensukseen. Usko siihen, että kylmän sodan päätyttyä ”Lännen voittoon”, läntiset arvomme ja tulkintamme ovat nyt universaalisti totta. Kun universaalin asian ajaja on määritelmällisesti oikeassa, ovat toisinajattelijat määritelmällisesti väärässä. Heidän kanssaan ei voi koskaan olla dialogia, sillä jo dialogiin alistuminen korottaisi vastapuolen liian korkealle, saisi absoluuttiset totuudet näyttämään suhteellisilta. Dialogi johtaisi epävarmuuteen kaikkein perustavimmista kysymyksistä.

Siksi tuo vastustajan maailma on, sen täytyy olla, radikaalisti Toinen: ”Paha”. Se ei ymmärrä hyväksyä sitä, minkä tiedetään olevan totta koko ihmiskunnalle. Totuutta vastustaessaan se estää universaalin oikeudenmukaisuuden etenemisen. Siksi siitä tulee lainsuojaton. Se on suljettava yhteisön ulkopuolelle. Terrorismia vastaan nyt käytävän sodan vaara ja vastenmielisyys piilee juuri siinä, että se määrittää vastustajan eksistentiaaliseksi viholliseksi, metafyysisen pahuuden edustajaksi. Tällaisissa olosuhteissa lainsuojaton joko mukautuu ja luopuu oikeudestaan ajatella ihmiskunnasta poikkeavalla tavalla tai se joutuu kohtaamaan ihmiskunnan edustajien vakavamielisyyden ja voiman. Guantánamo, Afganistan, Irak, Fallujah, Abu Ghraib . . .

Mutta myös: Refah Partisi, Dahlab, Leyla Şahin . . . Nämä ovat Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tapauksia. Niissä tuomioistuin on päättänyt, että valtion on oikein rikkoa muslimien kokoontumisvapautta, uskonnonvapautta, sananvapautta, ihmisoikeuksia, sillä se on *välttämätöntä demokraattisessa yhteiskunnassa*. Demokratian — ja Euroopan — rajoja piirtäessään tuomioistuin on ykskantaan, Lutherilaisittain, todennut, ettei ihminen voi samanaikaisesti olla *sekä* muslimi *että* demokraatti, *sekä* muslimi *että* eurooppalainen.

Antaessaan universaaleille ihmisoikeuksille näin eksklusiivisen merkityksen tuomarit turvaavat tietenkin omaan kokemusmaailmaansa, eurooppalaiseen itseymmärrykseensä. Se ei ole pahantahtoista. Se ei ole skandaali. Se kertoo kuitenkin siitä, ettei kenelläkään heistä, meistä, ole autenttista yhteyttä universaalisti päteviin arvoihin — kukaan ei elä abstraktiossa, historiasta ja kontekstista irrallaan. Universaalia ääntä ei ole.

Ja niin meidän on astuttava alas absoluuttisten totuuksien maailmastamme, alistuttava dialogiin. Ilman dialogia meille jää vain tämä: patologinen dialektiikka, jossa vastapuolet poliittisen taistelun välineenä demonisoivat toisiaan absoluuttisen pahan ilmentyminä.